

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Інститут суспільства
Кафедра філософії

**Комплексний кваліфікаційний екзамен
з фахових дисциплін**

Методичні вказівки
щодо підготовки і проведення
державного екзамену

Для студентів
освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр”
галузі знань 0203 Гуманітарні науки,
за напрямом підготовки 6.020301 «Філософія»
денної форми навчання

Київ-Бровари – 2016

УДК 378:101(072)
ББК 74.58+87С9
К 63

Рекомендовано до видання Вченою радою Інституту суспільства, протокол № 6 від 17.02.2016 р.

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри філософії, протокол № 8 від 29.01.2016 р.

Укладачі:

Александрова О.С. – доктор філософських наук, професор,
Київський університет імені Бориса Грінченка;
Горбань О.В. – доктор філософських наук, професор,
Київський університет імені Бориса Грінченка;
Шепетяк О.М. – доктор філософських наук,
Київський університет імені Бориса Грінченка;
Купрій Т.Г. – кандидат історичних наук, доцент,
Київський університет імені Бориса Грінченка;
Омельченко Ю.В. – кандидат філософських наук,
Київський університет імені Бориса Грінченка.

Рецензенти:

Тур М.Г. – д. філос. н., проф., професор кафедри філософії Київського університету імені Бориса Грінченка.

Возняк В.С. – д. філос. н., проф., завідувач кафедри філософії ім. В.Г. Скотного Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка.

К 63 Комплексний кваліфікаційний екзамен з фахових дисциплін [Текст] : методичні вказівки щодо підготовки і проведення державного екзамену. Для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр” галузі знань 0203 Гуманітарні науки, за напрямом підготовки 6.020301 «Філософія» денної форми навчання / Київський університет імені Бориса Грінченка ; [уклад. О. С. Александрова, О.М. Шепетяк, Т.Г Купрій та ін.]. – Бровари : ТОВ «Гео-Прес», 2016. – 30 с.

Видання містить методичні вказівки щодо підготовки та проведення комплексного кваліфікаційного екзамену з фахових дисциплін, питання до екзамену і списки рекомендованої літератури в розрізі кожної дисципліни, критерії оцінювання та оформлення результатів екзамену, а також приклад екзаменаційного білета. Призначено для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр” галузі знань 0203 Гуманітарні науки, за напрямом підготовки 6.020301 «Філософія» денної форми навчання.

УДК 378:101(072)
ББК 74.58+87С9

© Київський університет імені Бориса Грінченка, 2016 р.

ЗМІСТ

Загальні положення	4
Програма комплексного кваліфікаційного екзамену з фахових дисциплін	5
Перелік питань для підготовки до кваліфікаційного комплексного екзамену з фахових дисциплін	17
Глосарій	20
Формування Державної екзаменаційної комісії	21
проведення комплексного кваліфікаційного екзамену за фахом. Загальні вимоги до організації проведення комплексного державного екзамену за фахом	22
Оцінювання результатів комплексного кваліфікаційного екзамену за фахом	22
Оформлення результатів комплексного кваліфікаційного екзамену за фахом. Підбиття підсумків державної атестації	23
Використана література	24
Додатки	25

Загальні положення

Атестація здійснюється з метою оцінки рівня професійних знань, умінь та навичок випускників, передбачених ОПП і ОКХ бакалавра з напрямку підготовки «Філософія». Державна атестація складається з комплексного кваліфікаційного екзамену за фахом та захисту бакалаврської роботи.

Комплексний кваліфікаційний екзамен – це своєрідний підсумок навчання студента в університеті за освітньо-професійною програмою «бакалавр», а тому на екзамені студент повинен не лише продемонструвати рівень знань, а й показати уміння змістовно й аргументовано відповідати на поставлені питання, аналізувати найважливіші питання розвитку філософської науки.

Головним завданням комплексного державного іспиту за фахом є контроль та оцінка рівня знань, отриманих студентом протягом чотирьох років навчання.

Програма комплексного кваліфікаційного екзамену розрахована на студентів Київського університету імені Бориса Грінченка, що навчаються за спеціальністю «Філософія». Розділи програми відображають перелік тем з усіх дисциплін, що включені до комплексного кваліфікаційного екзамену. До кожної дисципліни подано перелік рекомендованої літератури, який включає найважливіші, ґрунтовні посібники та підручники, що можуть використовуватися студентами в процесі підготовки до комплексного кваліфікаційного екзамену. Програма «Комплексного кваліфікаційного екзамену з філософії» складена на основі базових програм дисциплін: «Історія філософії», «Онтологія», «Гносеологія», «Логіка», «Філософська антропологія», «Етика», «Практична філософія», «Соціальна філософія».

Реалізація завдань ККЕ припускає перевірку методологічних та теоретичних принципів, проблем і положень основних дисциплін, а також вміння їх використовувати в аналізі філософських явищ. На екзамені студент демонструє самостійно, логічно й послідовно висловлювати свої переконання, здійснювати самоконтроль та критично оцінювати власні знання і навички.

Основні вимоги до проведення державної атестації студентів Університету визначені в Положенні про організацію навчального процесу у вищому навчальному закладі, Тимчасовому положенні про організацію навчального процесу в Київському університеті імені Бориса Грінченка і рекомендаціях щодо порядку створення, організації і роботи Державної екзаменаційної комісії у вищих навчальних закладах України.

Державна атестація є продовженням навчально-виховного процесу, складовою частиною завершального етапу підготовки бакалаврів денної форми навчання.

Мета державної атестації зумовлює її функції. Головною функцією є *контроль та оцінка рівня знань* з дисциплін циклу професійної підготовки. Важливе значення має функція *виявлення навичок* виконання практичних завдань, конкретного аналізу проблемних ситуацій на макро- і мікро рівнях. Державна атестація виконує також і важливу *виховну* функцію.

Комплексний державний іспит за фахом за умов всебічного аналізу його

результатів, дозволяє найбільш вичерпно з'ясувати позитивний досвід та недоліки в ВНЗ, змісті й методиці викладання фахових дисциплін, а також самостійної роботи студентів. Все це дає можливість визначити конкретні заходи щодо удосконалення викладання фахових дисциплін, накреслити шляхи поліпшення взаємозв'язку та послідовності у їх викладанні.

Під час підготовки до іспитів велику роль відіграють консультації. Зазвичай групі дають дві передекзаменаційні консультації. Перша консультація має установчий характер. Тому вона організується для студентів на самому початку тижневого терміну, виділеного для підготовки й складання комплексного держіспиту. На консультації пропонуються методичні рекомендації з організації самостійної роботи в період підготовки до державного іспиту. На першій консультації ознайомлюють студентів:

- з обсягом вимог, що висуваються на іспиті;
- з характером питань екзаменаційних білетів, користуючись при цьому навчальними програмами з відповідних курсів.

На консультації викладачі розповідають студентам:

- про принципи групування питань в екзаменаційних білетах;
- про місце (аудиторії), час та порядок проведення іспиту;
- про режим роботи в дні підготовки до іспиту, включаючи режим роботи бібліотеки, тощо;
- про методичні вказівки до підготовки і проведення комплексного державного іспиту за фахом.

Друга консультація має на меті надати студентам допомогу у вивченні нових і найбільш складних питань фахових дисциплін. Ця консультація проводиться напередодні іспиту для окремої групи студентів. Викладачі рекомендують студентам заздалегідь сформулювати питання, на які вони бажають отримати додаткові пояснення. Доцільно також на другій консультації проаналізувати найбільш поширені помилки, які допускають студенти.

Друга консультація проводиться за участю викладачів, які входять до складу Державної екзаменаційної комісії. Окрім групових консультацій, в міру необхідності, проводяться й індивідуальні. Для цього протягом тижневого терміну, виділеного для підготовки та складання комплексного держіспиту, на кафедрі філософії затверджується графік консультацій та організуються чергування викладачів. Про це своєчасно інформуються студенти.

Програма комплексного кваліфікаційного екзамену з фахових дисциплін

Затверджувати проблематику, тематику, завдання тощо необхідно щорічно на засіданні випускової кафедри. Програма державного комплексного кваліфікаційного екзамену складена згідно з «Освітньо-професійною програмою підготовки бакалавра напряму підготовки «Філософія».

Перелік тем з дисципліни I. Предмет і функції філософії

Філософія як вид світогляду. Основні філософські дисципліни. Філософія і наука. Проблема походження філософії. Основні функції філософії. Перспективи розвитку філософії в сучасну епоху.

Рекомендована література.

1. Мамардашвили М.К. Как я понимаю философию – М., 1992.
2. Мамардашвили М.К. Трансценденция и бытие // Мамардашвили М.К. Необходимость себя. // Лекции. Статьи. Философские заметки. – М.: Лабиринт, 1996.
3. Ясперс К. Введение в философию. Пер. и ред. А.А. Михайлова – М.: Пропилеи, 2000.
4. Виндельбанд В. Что такое философия? // Виндельбанд В. Избранное. Дух и история. – М., 1995.
5. Хайдеггер М. Что это такое – философия? // Вопросы философии. – 1993, № 8.

Перелік тем з дисципліни II. Філософська пропедевтика.

Поняття "проблема". Проблема предмета і методу філософії. Співвідношення філософії і науки, філософії і релігії, філософії і мистецтва. Філософія як світогляд. Основні типи світогляду. Виникнення і основні умови формування філософської рефлексії. Буденна свідомість і філософська рефлексія. Специфіка філософського знання. Філософія як дискурс, прагматика філософського тексту. Особливості філософії як спеціальності. Дебнтологічні аспекти філософської діяльності.

Рекомендована література.

1. Философия. Под ред. В. Д. Губина, Т. Ю. Сидориной. - М., 2003.
2. Философия. Учебник. Под ред. Э. Ф. Караваева, Ю. М. Шилкова. - М., 2004.
3. Философия. Под ред. О. А. Митрошенкова. - М., 2002.
4. Введение в философию. Учебное пособие для высших учебных заведений. Под ред. И. Т. Фролова. - М., 2002.

Перелік тем з дисципліни III. Історія філософії

Виникнення філософії в Стародавньому Китаї і Стародавній Індії. Основні філософські школи і проблеми стародавньої філософії Сходу (ведична традиція, конфуціанство, філософські проблеми буддизму). Філософія стародавньої Греції та стародавнього Риму. Сократ і сократівські школи. Філософія Платона (вчення про ідеї, теорія пізнання, космологія, вчення про людину, проблема держави). Аристотель: фізика і метафізика. Уявлення Аристотеля про «першорух» і їх вплив на подальшу християнську філософію. Онтологія: вчення про причини буття. Гносеологія. Основи наукового методу (органон). Вчення про категоріях. Етика. Соціально-політичні погляди. Загальна характеристика елліністичної філософії. Вплив платонізму на історію європейської філософії. Філософська система Арістотеля та її вплив на історію європейської філософії. Основні школи та напрямки: епікуреїзм, стоїцизм, скептицизм, неоплатонізм. Особливості філософської культури Середньовіччя та її вплив на сучасну філософію. Християнство і християнська філософія: апологетика, латристика, схоластика. Основні проблеми середньовічної

філософії. Філософія Відродження. Світоглядний антропоцентризм. Гуманізм. Натурфілософія Ренесансу. Політичні та етичні вчення. Релігійна реформація, новоєвропейська наука і філософія Ренесансу. "Ідеальні об'єкти" і антропоцентризм філософії епохи Відродження. Наука і методологія наукового пізнання як проблеми філософії Нового часу: співвідношення емпіризму і раціоналізму. Філософія Нового часу. Філософія і її участь в становленні науки і її методів. Ф. Бекон про цілі і можливості науки. Емпіризм і раціоналізм. Р. Декарт, Г. Лейбніц і Б. Спіноза. Принципи раціоналістичної методології. Раціоналізм як світогляд. Проблема емпіричного обґрунтування знання. Структура досвіду в філософії Дж. Локка. Суб'єктивний ідеалізм Дж. Берклі. Проблема причинності у філософії Д. Юма. Соціально-політичні ідеї європейських філософів XVII-XVIII ст. Політична філософія Т. Гоббса. Підстави теорії громадянського суспільства в філософії Дж. Локка. Теорія суспільного договору. Ідеї французьких і німецьких філософів XVIII ст. про історичний прогрес, про значення і функції освіти і науки, про раціональні основи культури (Ж.-Ж. Руссо, Д. Дідро, П. Гольбах, Ш. Монтеск'є, І. Гердер, Г. Ліс-синг), Німецька класична філософія (І. Кант, Г. Фіхте, Ф. Шеллінг, Г. Гегель). Ідейні установки філософії Просвітництва: розум, прогрес, утопія та ін. Сенс і зміст "коперніканського перевороту" І. Канта. Основні положення трансцендентальної філософії. Роль критики в кантіанстві. Г.-В.-Ф. Гегель і проект енциклопедії філософських наук. Проблема «демаркації» між наукою і метафізикою. Априорізм і обґрунтування наукового знання. «Чистий» і «практичний» розум. Антиномії «чистого розуму». Етика боргу: вчення про «категоричний імператив». «Етікотеологія» - виведення релігії з моральної сутності людини. «Абсолютний ідеалізм» Гегеля. Принципи ідеалістичної діалектики. Філософія права. Теза «все розумне - дійсно, все дійсне - розумно» і його інтерпретації. Критика «абсолютного ідеалізму» в європейській філософії XIX ст. «Антропологічний принцип» Л. Фейєрбаха. Критика раціоналізму в філософії А. Шопенгауера. «Екзистенціальна» філософія С. К'єркегора. «Переоцінка всіх цінностей» Ф. Ніцше. Діалектичний та історичний матеріалізм К. Маркса і Ф. Енгельса. Концепція відчуження. Критика приватної власності. Свідомість як відображення буття. Практика і її роль. Соціально-політичні аспекти марксизму. В. Дільтей про специфіку історичного пізнання. А. Бергсон: життя як процес вільної «творчої еволюції». О. Шпенглер і його концепція замкнутих культурних циклів. Культура і цивілізація. Позитивізм XIX-XX ст. як світоглядна установка "досвідченого" природознавства. Критика спекулятивної філософії. Проблема кордонів «наукової раціональності». Методологічні ідеї «логічного позитивізму». Прагматизм: успіх як критерій розумності в будь-якій сфері людської діяльності. Ч. Пірс про функції та завдання мислення. Проблема значення та її рішення в рамках прагматизму. «Інструменталізм» Д. Дьюї. Філософія психоаналізу (З. Фрейд, К. Юнг). Структура особистості. Культура, релігія, соціальний процес в світлі психоаналізу. Колективне несвідоме, архетипи і чинники формування особистості. «Гуманістичний психоаналіз» Е. Фромма. Екзистенціалізм Ж. П. Сартра, К. Ясперса. Тема кризи культури в західноєвропейській філософії XX ст. (Х. Ортега-і-Гассет). Феноменологічний трансценденталізм Е. Гуссерля. Проект реставрації раціоналізму. «Поворот до

мови»: мову як джерело світогляду (Л. Вітгенштейн, М. Хайдеггер). Філософська герменевтика (Г. Гадамер, П. Рікер). Сучасні суперечки про роль науки в культурі (дилема «сциентизм - антисциентизм»). Культура як різноманіття «символічних форм» (Е. Кассирер). Постмодернізм: людина на «ігровому полі» культури. Російська філософія XIX-XX ст. Діалог «західників» і «слов'янофілів». Філософія вседності В. С. Соловйова. Філософські ідеї Ф. М. Достоєвського і Л. Н. Толстого. Русский Анархізм (М. А. Бакунін, П. А. Кропоткін). Російський марксизм (Г. В. Плеханов, В. І. Ленін). Релігійна філософія Н. А. Бердяєва, П. А. Флоренського, С. Н. Булгакова, С. Л. Франка. Співвідношення діалектики та ідеалізму. Панлогізм і абсолютизм гегельянства. Філософські аспекти марксизму. Позитивізм в історії філософії (від О. Конта до Л. Вітгенштейна). Ірраціоналізм у філософії 19 ст. (А. Шопенгауэр, С. Кьеркегор, Ф. Ніцше). Феноменологія як напрям європейської філософії (Ф. Брентано, Э. Гуссерль, М. Мерло-Понти та ін.). Неокантіанство в історії філософії (В. Віндельбанд, Г. Ріккерт, Е. Кассирер та ін.). Прагматизм як філософський напрям (Ч. Пірс, У. Джемс, Дж. Дьюї). Виникнення і основні проблеми філософської антропології 20 ст. (М. Шелер, Г. Плеснер та ін.). Екзистенціалізм як філософський напрям (М. Хайдеггер, К. Ясперс, Ж. - П. Сартр та ін.). Релігійна філософія 20 ст. (К. Барт, Р. Бультман, П. Флоренський та ін.). Філософське вчення Г. Сковороди. П. Я. Чаадаєв і початок рефлексії основ вітчизняної культури. В. Соловйов і традиції "російського космізму". Історіософія як традиційна тематика вітчизняної філософії. Специфіка української філософської традиції. "Філософія серця" П. Юркевича. Персоналізм у філософії свободи і творчості Н. А. Бердяєва. Основи вчення В. І. Вернадського про ноосферу. Філософія в Таврійському національному університеті (Л. Жердін, С. Булгаков, П. Новгородцев). Вчення П. Флоренського. Особливості філософської культури в Радянському Союзі (О. Лосєв, М. Бахтін, М. Мамардашвілі та ін.).

Рекомендована література.

1. Асмус В.Ф. Античная философия – М., 1999
2. История философии: Запад – Россия – Восток. Т.Т. 1 – 4. – М., 1995 – 1997
3. Богословие в культуре средневековья. – К., 1992
4. Гуревич А.Я. Средневековый мир. – М., 1990.
5. Гулыга А.В. Кант. - М., 1977.
6. Гулыга А.В. Гегель. - М., 1970.
7. Гулыга А. Немецкая классическая философия. — М., 1986.
8. Мифы народов мира. Под ред. С.А. Токарева. Т.1, 2. - (М., Любое издание).
9. Степанянц М.Т. Восточная философия. – М., 1997.
10. Быков Ф.С. Зарождение политической и философской мысли в Китае. – М., 1966.
11. Бонгард-Левин Г.М. Древнеиндийская цивилизация. Философия. Наука. Религия. – М., 1980.
12. Васильев Л.С. Проблемы генезиса китайской мысли. – М., 1989.
13. Древнеиндийская философия. (Серия «Философское наследие») Т. 1,2. – М., 1972.
14. Древнекитайская философия (Серия «Философское наследие») Т. 1,2.. – М., 1973.

15. Буддийский взгляд на мир. – Санкт-Петербург, 1994.
16. Б. Рассел. История Заходної філософії. - Новосиб., 1999.
17. История философии: Запад - СХІД - РОСІЯ. Кн. 1-4. Под ред. Н. В. Мотрошилова, А. М. Руткевич. - М., 1999.
18. Реалі Д., Антисери Д. Заходна філософія від витоків до наших днів в 4 тт. , - СПб., 1997.
19. О России и русской философской культуре. - М., 1990.
20. Русская философия: Философия как специальность в России. Вып.1.- М., 1992.
21. Св. Григорий Палама. Триады. - М., 1995.
22. Сковорода Г.С. Соч. в 2-х т. - М., 1973.
23. Соловьев В.С. Философское начало цельного знания. - Минск, 1999.
24. Трубецкой Н.С. История. Культура. Язык. - М., 1995.
25. Федоров Н.Ф. Соч., - М., 1982.
26. Философы России XIX-XX столетий. - М., 1995.
27. Флоренский П.А. Сочинения в 4-х т. - М., 1996.
28. Шестов Л.И. Сочинения в 2-х тт. - Томск, 1996.
29. Чаадаев П.Я. Полн. собр. соч. и избранные письма. - М., 1991

Перелік тем з дисципліни IV. Онтологія і гносеологія

Буття як фундаментальна проблема філософії. Метафізика як спосіб фіксації філософських проблем. Природа метафізичного знання. Сенс класичної проблеми субстанції. Ідея трансценденції. Буття і людина. Способи вивчення буття, буття і суще. Монізм, плюралізм, дуалізм. Ідея космосу, поняття "Всесвіт". Онтологія і космологія. Співвідношення буття і мислення. Логіка як наука про мислення. Буття, мислення і світ. Проблема простору/часу та її основні рішення. Простір і нескінченність, час і вічність. Поняття "реальність".

Світ як всеосяжна цілісність. Єдність і відмінність в світі. Духовне буття. Природа ідеального. Психофізична проблема. Наукові картини світу - раціональні моделі, конструюються для пояснення явищ. Типи таких моделей (універсальні, приватні, динамічні, статистичні, детермінантні). Проблема розвитку. Принципи розвитку крізь призму філософського світогляду. Категорії - граничні поняття, що структурують філософську картину світу. Принципи побудови наукових картин світу. Системний характер наукової картини світу. Поняття організації та самоорганізації, їх світоглядний сенс. Наукові картини світу в контексті культури. Історія науки як розвиток і зміна цих картин. Місце людини в науковій картині світу. Пізнання, його можливості і межі. Знання і думка. Сумнів, його функція в пізнанні. Співвідношення абсолютного і відносного в знанні. Проблема істини. Істина як регулятивний ідеал пізнання. Шляхи до істини. Чуттєве пізнання, абстрактне мислення, інтуїція, уяву. Мова - медіатор знання. Пізнання як знакова діяльність. Проблема підстав і передумов знання. Фундаменталізм та антифундаменталізм - різні підходи до проблеми обґрунтованості знання. Проблема критеріїв істинного знання. Види і форми знань. Наукове знання, його генезис і основні характеристики. Емпіричне і теоретичне в науковому пізнанні. Критерії науковості, їх відносність. Поняття

наукового методу, історична еволюція цього поняття. Структура і динаміка наукових теорій. Поняття наукової раціональності. Межі наукової раціональності. Співвідношення наукового та технічного знання. Культура інформаційної епохи. Вертикальна зміна ролі інформації в житті людства.

Значення понять: знання, пізнання, свідомість, мислення, інтелект, розсудок, розум. Свідомість як філософська проблема, "я" і cogito. Свідоме і несвідоме. Основні положення епістемології. Догматизм, скептицизм, агностицизм, критицизм, реалізм. Суб'єкт і об'єкт в пізнанні. Проблема істини та її критерію. Специфіка наукового пізнання. Критерії науковості. Співвідношення емпірії, теорії і практики в науці. Проблема методологічних відмінностей природничонаукового і гуманітарного пізнання. Знання і розуміння. Місце герменевтики у філософії науки. Наука і моральність. Проблеми етики науки.

Рекомендована література.

1. Гайденко П.П. Прорыв к трансцендентному. Новая онтология XX века – М., 1997.
2. Гартман Н. Познание в свете онтологии // Западная философия (итоги тысячелетия) – Екатеринбург, 1997.
3. Губин В.Д. Онтология. Проблема бытия в современной европейской философии. Курс лекций. – М., 1998.
4. Доброхотов. А.Л. Категория бытия в классической западноевропейской философии – М., 1985.
5. Косарева Л.М. Рождение науки Нового времени из духа культуры. - М., 1997.
6. Лекторский В.А. Эпистемология классическая и неклассическая. - М., 2001.
7. Микешина Л.А. Философия познания. - М., 2002
8. Основы онтологии -- СПб, 1997.
9. Пригожин И., Стенгерс И. Порядок из хаоса. Новый диалог человека с природой. - М.: Эдиториал УРСС, 2003.
10. Рассел Б. Человеческое познание. Его сфера и границы. - Киев, 1997.
11. Рикер П. Конфликт интерпретаций. Очерки о герменевтике. - М., 1995.
12. Риккерт Г. Науки о природе и науки о культуре. М., 1998.
13. Степин В.С. Теоретическое знание. - М., 2000.
14. Философия и методология науки. - М., 1996
15. Фуко М. Слова и вещи. Археология гуманитарных наук . - М., 1977.

Перелік тем з дисципліни V. Соціальна філософія, філософська антропологія

Соціальна філософія, її предмет, проблеми та роль в пізнанні суспільства. Соціально-філософське знання, його природа і основні історичні віхи. Міфологічний, метафізичний, позитивістський етапи розвитку соціально-філософської думки. Основні проблеми соціальної думки в античній, середньовічній філософії. Соціальні концепції епохи Відродження і Нового часу. Позитивізм О. Конта і Г. Спенсера. Розуміюча соціологія М. Вебера. Сучасний стан соціальної філософії. Науковий статус соціальної філософії. Функції соціальної філософії. Структура соціально-філософського знання. Соціальне пізнання і його специфіка. Наукові і позанаукові форми знання. Рішення

проблем соціального пізнання в навчаннях Т. Гоббса, Д. Локка. Баденська школа неокантіанства про методи соціального пізнання. Г. Ріккерт, М. Вебер і Е. Дюркгейм і їх моделі розуміння і осмислення соціальних фактів. Категорія «діяльність» в розумінні і поясненні суспільного життя. Категорія «суспільні відносини» і «спілкування». Значення культурологічного знання в соціальній філософії. Концепція Е.Тейлора. Вчення про локальні культури О. Шпенглера. Теорія ціннісних суперсистем П. Сорокіна. Й.Хейзінг про культуру як систему життя суспільства у всіх його аспектах.

Суспільство і природа. Ціннісне ставлення до природи. Утилітарно-прагматичне відношення до природи. Ш. Монтеск'є про відповідність духу законів природи. Поняття «географічне середовище». Римський клуб. Соціально-філософські концепції про коеволюції природи і суспільства. Ідея наджиття П. Тейяр де Шардена. Концепція ноосфери В.І. Вернадського. Праця і виробництво в суспільному житті. Вчення К.Маркса про продуктивних силах і виробничих відносинах. Типи і види суспільного виробництва. С.Н.Булгаков про економічний матеріалізм. Утилітаризм Д. Кейнса. Ф.Хайек, Д.Гелбрейт про вплив економіки на розвиток громадських структур. Техніка і суспільство. Прогрес техніки і культура. Н.А.Бердяев про зв'язок питання технічного розвитку суспільства з долею людини і культурою. Ідеї М. Хайдеггера про техніку і технізацію життя. К. Ясперс про техніку як новий фактор розвитку суспільства. Теорія трьох хвиль О.Тоффлера. Побут і потреби людей. Фактори зміни побуту. М.М.Бахтин, Ю. М. Лотман про культуру побуту. Національні, класові, вікові, статеві особливості побуту людей в тимчасових умовах. Соціальна диференціація. Природні і соціальні відмінності людей. Платон, Арістотель про причини нерівності. Інтелігенція і суспільство. Природа інтелігенції, її роль в суспільстві. Т. Адорно, Г. Маркузе про інтелігенцію.

Солідарність і конфлікт в соціальних взаємодіях. Е.Дюркгейм про поділ праці. Механічна і органічна солідарність Г. Тарда. Громадський конфлікт. Роль конфлікту в суспільстві. Соціальна філософія Р. Дарендорфа. Етнічні спільності людей. Поняття етносу. С. Н. Булгаков про інстинкт національного. Концепція етногенезу Л. Гумільова. Історичні типи етнічних спільнот. Проблема етнічної самосвідомості. Етносоціальних Концепція Ю. Бромля. Критерії суб'єктів національних відносин. Локальні і універсальні соціальні суб'єкти. Взаємодія етносів.

Політика в житті суспільства. Розрізнення понять «філософія політики» і «політична філософія». Н. Макіавеллі про політику государя. Політичні погляди Г. Гегеля. Марксизм про політику як соціальне явище. Поняття політики в філософії М. Вебера. Влада. С.Л. Франк про сутність влади. Диктатура і демократія. Арістотель, Монтеск'є, Ленін, Франк про природу деспотизму. Класичні теорії демократії (Ж.Ж. Руссо, А.Токвіль). Р. Арон про демократію та тоталітаризм. Політична влада, її суб'єкти. Умови легітимності влади. Теорії еліт Моска і В. Парето. Концепція Р.Миллс. М. Вебер про панування і його типах. Держава і суспільство. Гегель про державу. Антиетатизм П. Кропоткіна. Ідеї громадянського суспільства. Суспільство і право. Право і мораль. Теологічна (Фома Аквінський) і світська (Д. Локк, Т. Гоббс) теорії природного права. Позитивістська теорія права. Правова держава і його суб'єкти. Суспільна

психологія та ідеологія. Поняття суспільної психології. Індивідуалізм і суспільна психологія. Феномени колективної психології. Ідеологія і кол колективні психологія. К. Маннгейм про утопічну ідеологію. Е. Фромм про механізми впливу на психіку. Громадська практика і ідеологія. Основні сучасні ідеології. Тоталітаризм як ідеологія і практика. Націонал-соціалізм. Консерватизм. Ідеї Е. Берка. Лібералізм і неолібералізм. Демократичний соціалізм. Типи владних відносин. Держава і особистість. Поняття правової держави.

Проблема антропогенезу. Людина як соціальна істота. Сучасні концепції генези, розвитку і функцій суспільства. Типи і системи суспільних пристроїв. Економічна, громадянська, політична, духовна компоненти суспільного життя. Різноманіття соціальних ролей і функцій людини. Фактор свідомості в громадській діяльності людини. Проблема "прав людини". Суспільний розвиток як зміна ступенів свободи людини. Культура і цивілізація. Компоненти культури. Типи культур і цивілізацій. «Культурна криза» і її причини. Людина в епоху кризи культури. Взаємодія різних культур і цивілізацій в сучасному світі. "Екологія культури" - умова виживання людства. Специфіка філософського вивчення культури, співвідношення філософії культури і культурології. Типологія культур.

Співвідношення філософської і наукової антропології. Буття людини: метафізичний підхід. Основні способи вивчення людини і її "невловимість". Проблема родової суті людини: суть і існування. Екзистенціальні проблеми. Життя людини, його сенс і "філософія життя". Поняття "духовність": "Інший" і інші живі істоти, проблема соліпсизму. Тілесність як проблема: час, конечність і смерть. "Я" і особа, проблема персонології. Особа як цінність, поняття цінності. Аксиологія як вчення про цінності. Проблема обґрунтування цінностей.

Співвідношення соціології і соціальної філософії. Проблема методології соціальних наук. Суспільство як філософська проблема. Типи суспільств. Проблема прогресу і його критеріїв. Природа влади, примус, насильство і ненасильство. Суспільство і держава. Історія як філософська проблема, методи вивчення і осягнення історії.

Рекомендована література.

1. Алексеев П.В. Социальная философия. - М., 2003
2. Арон Р. Этапы развития социологической мысли. — М.: Прогресс, 1993. — 607 с.
3. Барулин, В. С. Социальная философия. Ч. I и II. М., 1993; 2-е изд. - М., 2000
4. Бергер П., Лукман Т. Социальное конструирование реальности. — М.: Медиум, 1995. — 323 с.
5. Барт Р. Мифологии. - М., 1996.
6. Бубер М. Проблема человека. - К., 1998
7. Вебер М. О некоторых категориях понимающей социологии // Избранные произведения. — М., Прогресс, 1990.
8. Гайденко П.П. Прорыв к трансцендентному. - М., 1997.
9. Ильин И.П. Постструктурализм. Деконструктивизм. Постмодернизм. - М.: Интрада, 1996.
10. Кемеров В. Е. Введение в социальную философию. М., 1996; 2-е изд. М., 1998; 3-е изд. - М., 2000

11. Крапивенский С. Э. Социальная философия. - Волгоград, 1996.
12. Лиотар Ж.-Ф. Состояние постмодерна / Пер. с фр. Н.А. Шматко. — М.-СПб.: изд-во "Алетейя", 1998.
13. Маркс К., Энгельс Ф. Немецкая идеология // Маркс К., Энгельс Ф. Собр. Соч., изд. 2-е, Т. 3
14. Марсель Г. Быть и иметь. Новочеркасск, - 1994.
15. Мунье Э. Персонализм: Структура личностного универсума. — М., 1992.
16. Момджян К. Х. Введение в социальную философию. - М., 1997
17. Очерки социальной философии. Ред. К. С. Пигров. - СПб., 1998
18. Поппер К. Открытое общество и его враги. В 2-х тт. - М., 1992.
19. Розов Н.С. Философия и теория истории. - М. 2002.
20. Савкин Н. С. Социальная философия. - Саранск, 1997
21. Соловьев Э.Ю. Экзистенциализм (историко-критический очерк) // Прошлое толкует нас. - М., 1991. С. 289-346.
22. Степин В.С. Философская антропология и философия науки. - М., 1992.
23. Тейяр де Шарден П. Феномен человека. — М., 1990.
24. Фуко М. Воля к знанию // Фуко М. Воля к истине. По ту сторону знания, власти и сексуальности. - М., 1996.
25. Хабермас А. Философский дискурс о модерне / Пер. с нем. — М.: изд-во "Весь Мир", 2003.
26. Шпенглер О. Закат Европы. — М., 1993.
27. Ясперс К. Смысл и назначение истории. — М., 1991.

Перелік тем з дисципліни VI. Філософська етика та естетика, практична філософія

Основні категорії філософської естетики. Поняття «естетичного досвіду». Естетична свідомість. Мімесис, гармонія, катарсис. Прекрасне, піднесене, потворне, жахливе, комічне. Суб'єкт естетичного і художньої творчості. «Естетизм». Онтологія творчості. Психологія творчості (З. Фрейд, К.-Г. Юнг, Л. Виготський). Творча особистість в контексті культури. Естетико-герменетичний аналіз. Естетичне дослідження. Проблема автора. Види мистецтв. Форма і зміст в мистецтві. Стиль. Естетика і культура. Естетика і виховання. Проблема комунікації культур. Проблема адаптації людини в культурі. Концепція Х. Ортега-і-Гассета про поділ культури на мас-і еліт-регіони. Теорія мозаїчної культури А. Молля. Інтеграція культур.

Сутність людини та роль моралі в його бутті. Особливий характер детермінованості і непередданності людських вчинків (Мірандола, Сартр, Конфуцій). Мораль як область героїчного і безкорисливого в людині, яка не виводиться з обставин і не зводиться до них, а має автономний характер, її безпричинність і неутилітарності. Етичні доктрини авраамічних релігій. Етика конфуціанства. Етика буддизму. Нормативна етика і метаєтике. Етика боргу та принцип утилітаризму. Теорії справедливості.

Специфіка практичної філософії та проблема її обґрунтування. Діяльність, практика, прагматика. Проблема цілепокладання. Логіко-філософський аналіз імперативу. Співвідношення етики, моралі і моральності.

Основні проблеми філософії права. Дилема комунітаризму та лібералізму. Проблема співвідношення моралі, права і політики. Філософія як вид дискурсу.

Рекомендована література.

1. Адорно Т. Эстетическая теория.-М.,2001.
2. Агресян Р.Г. Добро и польза // Этическая мысль. – М.,1990.
3. Бахтин М.М. К философии поступка // Философия и социология науки и техники. - М.: Наука, 1986.
4. Бурдые П. Практический смысл. — СПб.: Алетейя, 2001.
5. Бычков В. Эстетика. – М.: Гардарики, 2005.
6. Войтила К. Иоанн Павел П. Любовь и ответственность.- М.,1993.
7. Дробницкий О.Т. Моральная философия. - М.: Гардарики, 2001
8. Йонас Г. Этика ответственности - М.: Айрис-Пресс, 2004.
9. Эстетика. Підручн. для студ. гуманіт. спец. Вищих навч. зал / За заг.ред. Л.Левчук. - К., 2005.
10. Эстетика: Словарь / Под общ. Ред. А.А. Беляева и др. – М.,1989.
11. Зеленкова И.Б., Беляева Е.В. Этика: Учебное пособие и Практикум.- Минск,1997.
12. Каган М.С. Эстетика как философская наука. Университетский курс лекций. – СПб., 1997.
13. Малахов В. Этика. Курс лекций. Навч. посіб. – К., 2002.
14. Макинтайр А. После добродетели. – СПб., 2000.
15. Мартинов В. Философия красоты. – М., Минск, 1999.
16. Ницше. К генеалогии морали // Ницше Ф. Соч. в 2-х т. Т.2.- М.: Мысль, 1990.
17. Ортега-и-Гассет Х. Этюды о любви. // Эстетика. Философия культуры. – М.,1991.
18. Петрушенко В.Л., Савельев В.П., Сурмай І.М. та ін. Этика та эстетика. Навч. посібн./ За ред. В.Л.Петрушенка. – Львів, 2008.
19. Петрушенко О.П. Словник з естетики. – Львів, 2009.
20. Савельев В.П. Этика: Короткий навч. словник: терміни, поняття, персоналії. – Львів, 2009.
21. Савельев В.П. Этика. Навч.посібн. – 2-е вид. – Львів, 2008.
22. Соловьев Э.Ю. Кант: знание, вера и нравственность// Прошлое толкует нас. - М., 1991. С.167-185.
23. Степаненко В.Ф. Этика в проблемных и аналитических задачах: Навч. Посіб. – К., 1998.
24. Столович Л.Н. Красота. Добро. Истина. Почерк истории эстетической аксиологии. – М.,1994.
25. Сущность и диалектика этических и эстетических категорий. - К., 1990.
26. Хагарт У. Анализ краси. - К., 1991.
27. Хабермас Ю. Демократия. Разум, нравственность. Московские лекции и интервью. - М.: Институт философии РАН, 1995.
28. Шрейдер Ю.А. Этика: Введение в предмет. – М., 1998.

Перелік тем з дисципліни VII. Філософія історії

Специфіка історичного пізнання. Предмет філософії історії: історична реальність і історичне минуле. Філософія історії та історична наука, філософія історії та соціологія. Філософія історії та соціальна філософія. Філософія історії і психологія. Онтологічний напрямок в філософії історії. Гносеологічні проблеми філософії історії. Пояснення і розуміння історичних фактів. Філософсько-історичні концепції античності. Проблема співвідношення священної і профанної історії в філософії середньовіччя. Філософія історії в Англії і у Франції епохи Просвітництва. Зародження історизму. Філософсько-історична концепція К.Маркса. Позитивістська філософія історії. Біологізаторські концепції. Філософсько-історичні погляди Баденської школи неокантіанства. Школа «Аннлів». Критична філософія історії і інтелектуальна філософія історії. Постмодерністська концепція історичного пізнання. Нарративна історія. Діалектика об'єктивного і суб'єктивного в історії. Детермінізм і фаталізм. Об'єктивні і суб'єктивні чинники історичного розвитку. Детермінований характер діяльності людей Проблема рушійних сил суспільного розвитку в філософії історії. Специфіка соціальної каузальності. Волюнтаризм. Теорії факторів. Марксистська концепція соціального детермінізму. Матеріалістичне пояснення суспільних процесів. Детермінуюча роль економічного чинника. Технологічний детермінізм. Необхідність і випадковість в історії. Проблема детермінанти і домінанти. Інваріанти і варіанти. Синергетичний підхід до аналізу каузальних зв'язків. Проблема історичного вибору. Ідеї соціального простору і часу у філософії історії. Час і історична епоха. Міфологічний простір і час. Календарний час. Індивідуальний час. Античний космос. Залежність історичного часу від змісту фактів і подій. Час як відношення суб'єкта до об'єкта. Діяльність людей - зміст історичного часу. Подання про історичному часі в середні століття. Християнські концепції історичного часу. Аврелій Августин. Боецій. Поняття часу і тривалості в Новий час (Декарт, Спіноза, Локк).

Соціальне і історичний час. Історичний час - різновид соціального часу. Характеристика історичного часу. Об'єктивне і суб'єктивне час. Осьовий час. Послідовність подій і «напрямок часу». Час і повторюваність в історії. Вічність і час. Аспекти вивчення історичного часу. Календарний і історичний час. Вільний час як критерій особистої свободи. Сутність історичного простору. Просторове середовище. Розширення меж людського співжиття. (П. Сорокін, Н.Конрад). Географічний і економічний простір. Історичне і політичне простору. Роль насильства у формуванні політичного простору. Сучасні трактовки соціопросторових реальностей в історії (М. Блок, Л. Февр, Ф.Бродель). Сучасний світ і єдине історичний простір.

Людина, соціальна група, людство як суб'єкти історії. Поняття «народ», «натовп», «особистість». Роль народних мас в історії. Г. Лебон, Г. Тард про різновиди натовпу і її ролі в суспільних процесах. Герой і натовп. Поняття видатної особистості. Г. Гегель про роль особистості в історії. Теорії лідерства - теорії рис, ситуаційні. Теорія визначальної ролі послідовників. Теорія вожизму. Типологія лідерства М. Вебера. Харизматичний лідер. Міфологізація історичної особи і рутинізація харизми. Авторитет і культ особистості в історії. Образ історичного героя в масовій свідомості. Людина як найвища цінність і мета історії. Свобода історичного вибору і відповідальності. Проблема відчуження.

Розбіжність цілей людини і результатів її діяльності. Гегель про «хитрощі розуму» і «закони серця» в історії. Відчуження в процесі праці в марксистській теорії. Проблема відчуження в постіндустріальному суспільстві. Поняття суспільної еволюції і революції. Ідеї еволюціонізму в філософії історії. І. Кант. Г. Спенсер про природно-історичний характер розвитку суспільства. П.Сорокін, Г.Смелзер про соціальну еволюцію. Революційні зміни в суспільстві, їх форми. Теорії соціальних революцій: марксистська, позитивістська, деприваційна, структурна, теорія перманентної революції. Теорія революційної ситуації В.Леніна. Революція як крайня форма масового насильства. Роль насильства в історії. Практика ненасильницьких способів впливу на суспільний розвиток. М.Ганді, М.Л.Кінг. Історичний час. Закономірність і випадковість в історії. «Прогресистські» і «циклічні» концепції історичних змін. Темпи історичних змін у виробництві, мистецтві, моралі, науці. Історична пам'ять і історичне безпам'ятство.

Ідея історизму в філософії. Континуальний характер розвитку історичного процесу. Проблема визначення прогресу і регресу в суспільному розвитку. Критерії прогресу. Ідея прогресу в працях Кондорсе, Фіхте, Гердера, Гегеля. Сумативні і субстанційні підходи до оцінки прогресу в сучасній філософії історії. «Закони» прогресивного розвитку. Проблема інтерпретації сенсу історії. Мета історії. Іманентний і трансцендентний сенс історії. Г.Плеханов, К. Ясперс, М. Бердяєв. Заперечення сенсу історії К. Поппером. Проблема початку та кінця історії. Проблема єдності світової історії. К. Ясперс. Пошук об'єктивних підстав періодизації. Європоцентристський підхід до періодизації історії. Моделі соціальної динаміки (Н.Я.Данилевский, О. Шпенглер, А. Тойнбі) Сучасний зміст поняття «цивілізація». Типологія цивілізацій. Марксистська концепція періодизації всесвітньої історії. Поняття суспільно-економічної формації і реальний історичний процес. Основні типи суспільно-економічних формацій. Азіатський спосіб виробництва. Критика марксизму К. Поппером. Сучасні концепції періодизації історичного процесу. Теорія стадій економічного зростання У. Ростоу, концепція трьох хвиль О.Тоффлера. Характеристики постіндустріального суспільства Р. Арона і З. Бжезинського. Ф. Фукуяма та Р. Арон про «кінець історії» і «кінець ідеологій». Сучасна епоха в філософському аналізі. Д. Белл, З. Бжезинський. Процес глобалізації і глобалізм як нова ціннісна система. Філософський аспект глобальних проблем сьогодення. К.Лоренц про «смертних гріхах» сучасної людини. Проблема неодмінного розвитку людства і межі зростання.

Рекомендована література.

1. Бессмертный Ю.Л. Как же писать историю? Методологические веяния во французской историографии 1994-1997 гг. // Новая и новейшая история. 1998, № 4. С. 29 – 42.
2. Зубкова Е.Ю., Куприянов А.И. Ментальное измерение истории: поиски метода // Вопросы истории. 1995, № 7.
3. Карсавин Л.П. Философия истории. СПб.: АО Комплект, 1993.
4. Кротков Е.А., Манохин Д.К. Парадигма деконструктивизма: философско-методологический анализ // Общественные науки и современность. 2006, № 2, С. 58 – 71.

5. Рожков В.П. Метафизика всеединства: Методологические и онтологические основания парадигмы // Известия Саратовского университета. Новая серия. 2010. Т.3. Серия Философия. Психология. Педагогика. Выпуск 3. С. 34 – 39.
6. Рожков В.П. Методологические основания «нового религиозного сознания» в философии В.С. Соловьева // Известия Саратовского университета. Новая серия. 2009. Т. 9. Серия Философия. Психология. Педагогика. Выпуск. 4. С. 26 – 31.
7. Фукуяма Ф.Конец истории // Вопросы философии, 1990, №3.
8. Шпенглер О. Закат Европы. Т. 1: Образ и действительность. Новосибирск: Наука, 1993.

Перелік орієнтовних питань для підготовки до кваліфікаційного комплексного екзамену з фахових дисциплін

Програма філософських дисциплін розкривається в таких темах:

1. Проблема походження філософії. Філософія і міфологія.
2. Проблема предмета і методу філософії.
3. Філософія як світогляд.
4. Виникнення і основні умови формування філософської рефлексії.
5. Давньосхідна філософія і її особливості.
6. Особливості давньогрецької філософії, основні школи, проблеми, представники.
7. Особливості філософської культури мусульманського Сходу.
8. Специфіка філософської культури в Давній Індії.
9. Специфіка філософської культури Давнього Китаю.
10. Особливості формування старогрецької філософії.
11. Платонізм і аристотелізм в історії філософії.
12. Філософія Аристотеля. Вчення про діючі причини.
13. Філософія епохи еллінізму і її специфіка.
14. Філософія і теологія в епоху Середньовіччя.
15. Основні принципи філософії епохи Відродження.
16. Раціоналістична метафізика XVII століття (Р. Декарт, Б. Спіноза, Г. Лейбніц).
17. Базові засади філософії Просвітництва.
18. Емпіризм і раціоналізм у філософії Нового часу.
19. Політична філософія Т. Гоббса.
20. Ідеї громадянського суспільства в філософії Дж. Локка.
21. Поняття субстанції в англійському емпіризмі XVII в.
22. Суб'єктивний ідеалізм Дж. Берклі.
23. Критика поняття причинності у філософії Д. Юма.
24. Філософські ідеї Просвітництва (Ж.-Ж. Руссо, Ш. Монтеск'є, Д. Дідро).
25. Основні ідеї «критичної філософії» І. Канта.
26. Проблема свободи в філософії І. Канта.
27. «Етікотеологія» І. Канта.

28. Основні проблеми німецького класичного ідеалізму (Г. Фіхте, Ф. Шеллінг).
29. Філософія історії Г. Гегеля.
30. Ідеалістична діалектика Г. Гегеля.
31. Принципи філософії права Г. Гегеля.
32. «Антропологічний принцип» Л. Фейєрбаха.
33. Критика раціоналізму в філософії А. Шопенгауера.
34. Екзистенціальна філософія С. К'єркегора: основні ідеї.
35. Критика науки в філософії Ф. Ніцше.
36. Критика відчуження в філософії К. Маркса і її сучасне значення.
37. Основні ідеї «філософії життя» (Ф. Ніцше, В. Дільтей, А. Бергсон).
38. Проблема «кінця європейської культури» (О. Шпенглер) і її сучасний зміст.
39. Позитивізм: критика спекулятивної метафізики.
40. Неопозитивістська програма емпіричного обґрунтування наукового знання.
41. Прагматизм - філософія успіху людської діяльності.
42. Ірраціоналізм у філософії 19 століття.
43. Філософські ідеї психоаналізу (З. Фрейд, К. Юнг, Е. Фромм).
44. Основні ідеї європейського екзистенціалізму ХХ століття.
45. Тема кризи сучасної культури (Е. Гуссерль, Х. Ортега-і-Гассет).
46. Проблеми феноменологічної філософії Е. Гуссерля.
47. «Поворот до мови» в філософії ХХ століття (Л. Вітгенштейн, М. Хайдеггер).
48. Основні ідеї філософської герменевтики (Г. Гадамер, П. Рікер).
49. Філософія «символічних форм» Е. Кассирера.
50. Неокантіанство в історії філософії.
51. Прагматизм як філософський напрям.
52. Виникнення та основні проблеми філософської антропології 20 ст.
53. Екзистенціалізм як філософський напрям.
54. Релігійна філософія в 20 столітті.
55. В. Соловйов і традиції "російського космізму".
56. Специфіка української філософської традиції.
57. Основи вчення В. І. Вернадського про ноосферу.
58. Особливості філософської культури в Радянському Союзі.
59. Основні ідеї сучасної «аналітичної філософії».
60. Основні напрямки в сучасній філософії науки.
61. Предмет і значення спору між «західниками» і «слов'янофілами» в російській філософській і суспільно-політичній думці ХІХ століття.
62. Етичні ідеї Л. Н. Толстого.
63. Проблема свободи в філософських роздумах Ф. М. Достоевського.
64. Соціальна утопія російського анархізму (М. А. Бакунін, П. А. Кропоткін).
65. Марксистська соціальна філософія в російській інтерпретації (Г. В. Плеханов, В. І. Ленін).
66. Основні ідеї та проблеми російської релігійної філософії (С. Н. Булгаков,

- П. А. Флоренський, С. Л. Франк, Н. А. Бердяєв).
67. Структура філософського знання.
68. «Сутність» і «існування» як категорії соціальної філософії.
69. Єдність світу як філософська і наукова проблема.
70. Об'єктивна і суб'єктивна реальності. Проблема їх взаємозв'язку.
71. «Простір» і «час». Історична еволюція цих категорій.
72. Буття як філософська проблема.
73. Онтологія і метафізика.
74. Онтологія і космологія.
75. Основні положення епістемології.
76. Свідомість як філософська проблема.
77. Проблема істини та її критерію.
78. Специфіка наукового пізнання. Критерії науковості.
79. Співвідношення емпірії, теорії і практики в науці.
80. Проблема методологічних відмінностей природничонаукового і гуманітарного пізнання.
81. Рух і розвиток.
82. «Детермінізм» і «індетермінізм» як світоглядні та методологічні принципи.
83. Філософська і наукова картини світу.
84. «Психіка», «мислення», «свідомість» - співвідношення понять.
85. Суб'єкт і об'єкт пізнання.
86. Чуттєве і раціональне в пізнанні.
87. Істина як мета пізнання. Сучасні концепції істини.
88. Соціальна філософія та науки про суспільство.
89. Індивід, особистість, індивідуальність.
90. Історично обумовлені форми дозволу соціальних конфліктів.
91. Суспільні відносини: типи, структура, динаміка змін.
92. Співвідношення економіки і політики в суспільному житті.
93. Соціальні ролі та функції людини.
94. Фактор свідомості в суспільному житті людини.
95. Права людини: сучасні проблеми.
96. Типи владних відносин в суспільстві.
97. Держава і особистість. Поняття правової держави.
98. Культура і цивілізація: співвідношення понять.
99. Взаємодія культур в сучасну епоху.
100. Поняття «історичного часу».
101. Історична закономірність і історична випадковість.
102. Естетична свідомість.
103. Суб'єкт естетичної і художньої творчості.
104. Творча особистість в контексті культури.
105. Естетика і культура.
106. Моральна детермінація людського буття.
107. Системи нормативної етики та метаетики.
108. Гетерономна і автономна етика.
109. Поняття і принципи справедливості.

110. Мораль Старого Завіту.
111. Новозавітна мораль.
112. Етика ісламу.
113. Моральне вчення буддизму.
114. Мораль конфуціанства.
115. Етичне вчення протестантизму.
116. Спор утилітаризму і етики боргу.
117. Логіка в системі філософського знання.
118. Наука і моральність. Проблеми етики науки.
119. Місце герменевтики у філософії.
120. Свобода як філософська проблема.
121. Проблема обґрунтування цінностей.
122. Основні проблеми філософії релігії.
123. Ключові проблеми соціальної філософії.
124. Історія як філософська проблема.
125. Особа і суспільство: проблема соціалізації.
126. Суспільство і культура: основні проблеми вивчення.
127. Культура як предмет філософського вивчення.
128. Етика як основа практичної філософії.
129. Філософія права як розділ практичної філософії.
130. Основні проблеми політичної філософії.

Глосарій

Світогляд, філософія, міф, релігія, наука, діалектика, метафізика, догматизм, рефлексія, ірраціоналізм, сцієнтизм, онтологія, гносеологія, етика, естетика, матеріалізм, ідеалізм (об'єктивний і суб'єктивний), монізм, плюралізм, дуалізм, монотеїзм, політеїзм, креаціонізм, теоцентризм, номіналізм, реалізм, антропоцентризм, провіденціалізм, теологія, телеологія, деїзм, механіцизм, космізм, філософія всеєдності, західництво, слов'янофільство, позитивізм, людина, індивід, особистість, індивідуальність, антропосоціогенез, філософська антропологія, простір, час, базис, надбудова, формація, суспільне буття, суспільна свідомість, матеріальні відносини, духовні відносини, етнос, географічний детермінізм, соціальний детермінізм, технологічний детермінізм, соціальна стратифікація, відкриті і закриті суспільства, продуктивні сили, виробництво, суспільна формація, локальна цивілізація, пасіонарність, суспільний договір, партократія, ідеократія, етатизм, традиційне суспільство, індустриальне суспільство, постіндустріальне суспільство, класова боротьба, революція, еволюція, реформа, еліта, прогрес, регрес, соціальний конфлікт, влада, держава, ідеологія, відчуження.

Формування Державної екзаменаційної комісії

Державна атестація студента здійснюється *Державною екзаменаційною комісією*. Державна екзаменаційна комісія організовується щорічно і діє протягом календарного року. До складу комісії входять голова і члени комісії. Голова Державної екзаменаційної комісії призначається з числа провідних спеціалістів і високопрофесійних фахівців відповідної спеціалізації, що мають вчений ступінь або звання. Члени Державної екзаменаційної комісії призначаються з числа професорсько-викладацького складу кафедри філософії. Персональний склад членів Державної екзаменаційної комісії затверджується ректором Університету не пізніше, ніж за місяць до початку роботи Державної екзаменаційної комісії. Державна екзаменаційна комісія здійснює:

- перевірку і оцінювання теоретичної та практичної підготовки випускників-бакалаврів з метою встановлення відповідності їх освітнього і кваліфікаційного рівня вимогам стандарту якості освіти, а також навчальним планам і програмам підготовки бакалаврів;
- розгляд пропозицій про поліпшення якості освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів в Університеті.

Голова Державної екзаменаційної комісії **зобов'язаний**:

- ознайомити усіх членів комісії з їх правами та обов'язками;
- забезпечити роботу комісії відповідно до затвердженого розкладу;
- бути присутнім при розгляді результатів комплексного державного екзамену за фахом;
- контролювати роботу секретаря комісії з підготовки необхідних документів до початку роботи комісії та оформленню протоколів.

Робота Державної екзаменаційної комісії з комплексного державного екзамену за фахом проводиться у терміни, передбачені навчальним планом підготовки бакалаврів. Розклад роботи Державної екзаменаційної комісії, узгоджується з Головою комісії, затверджується проректором з науково-методичної та навчальної роботи Університету і доводиться до відома викладачів та студентів не пізніше, ніж за місяць до початку складання комплексного державного екзамену за фахом. Не пізніше одного дня до початку державного екзамену у Державну екзаменаційну комісію подаються матеріали, які забезпечують її компетентну роботу, а саме:

- наказ ректора Університету про затвердження персонального складу Державної екзаменаційної комісії;
- розклад роботи Державної екзаменаційної комісії;
- списки студентів, допущених до складання державного екзамену;
- зведена відомість про виконання студентом навчального плану і одержаних ним оцінок з дисциплін, курсових робіт, практик;
- комплект екзаменаційних білетів, затверджених завідувачем кафедри філософії та головою Державної екзаменаційної комісії.

Проведення комплексного кваліфікаційного екзамену за фахом. Загальні вимоги до організації проведення комплексного кваліфікаційного екзамену за фахом

Комплексний державний екзамен проводиться у формі письмових відповідей на питання екзаменаційних білетів, складених відповідно до навчальних програм, за методикою, визначеною кафедрою філософії.

Екзаменаційний білет містить 3 питання, що дозволяє перевірити рівень засвоєння теоретичного матеріалу студента. Приклад екзаменаційного білета наведений у додатку А. Екзаменаційні білети затверджуються на засіданні кафедри філософії, підписуються завідувачем кафедри.

Комплексний кваліфікаційний екзамен за фахом проводиться на відкритому засіданні Державної екзаменаційної комісії за участю не менше половини її членів при обов'язковій присутності голови комісії. Засідання Державної екзаменаційної комісії оформлюється протоколами. Для оформлення протоколів призначається секретар. Тривалість засідання не повинна перевищувати шести академічних годин на день.

До складання державного екзамену, що проводиться на відкритому засіданні державної комісії допускаються студенти, які виконали всі вимоги навчального плану. До початку державного екзамену група студентів, яка складає його за розкладом у цей день, запрошується в аудиторію, де проводиться засідання Державної екзаменаційної комісії. Голова комісії вітає студентів з початком державного екзамену, знайомить їх із членами Державної екзаменаційної комісії і коротко пояснює порядок її роботи, оголошує час початку та закінчення екзамену. Після цього студенти отримують екзаменаційні білети. Після завершення організаційного етапу оголошується початок екзамену. Виходити студентам з аудиторії під час екзамену забороняється. Тривалість виконання завдань екзаменаційного білета для одного студента складає 3 академічні години. Виконання студентами завдань комплексного державного екзамену повинно мати виключно самостійний характер. Використання додаткових джерел, крім передбачених екзаменаційним білетом, чи підказування на екзамені забороняються.

Члени комісії повинні пам'ятати про необхідність підтримання на екзамені невимушеної, доброзичливої атмосфери, яка сприятиме спокійній підготовці студента до відповіді. Водночас важливо органічно поєднувати на державному екзамені високу вимогливість і об'єктивність при оцінюванні, індивідуальний підхід до студентів при визначенні рівня їх знань.

Оцінювання результатів комплексного кваліфікаційного екзамену за фахом

Державна комісія проводить усну співбесіду та оцінює відповідь студента за такими критеріями:

“відмінно” – завдання виконано повністю, відповідь обґрунтовано,

висновки та пропозиції аргументовано і оформлено належним чином;

“добре” – завдання виконано повністю, але припущено незначних неточностей, але завдання виконано не менше ніж на 80%;

“задовільно” – завдання виконано не менш ніж на 70% за умови належного оформлення; або не менше ніж на 80% за умови припущення незначних помилок.

Підсумкова оцінка комплексного кваліфікаційного державного екзамену складається з усередненої оцінки за кожне завдання.

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ комплексного кваліфікаційного екзамену

Показники	Максимальна кількість балів при оцінюванні виконання завдань
Письмова відповідь на запитання екзаменаційного білету (3 питання) Кожне питання оцінюється по 25 балів	75 балів
1. Повнота висвітлення змісту питання	5 балів
2. Логіка побудови відповіді	5 балів
3. Зв'язок теорії з практикою	5 балів
4. Знання науково-методичної літератури з філософії	5 балів
5. Культура письмового мовлення, ступінь володіння державною мовою	5 балів
ВСЬОГО	100 балів

Оформлення результатів комплексного кваліфікаційного екзамену за фахом. Підбиття підсумків державної атестації

Рішення про оцінювання знань, виявлених при складанні комплексного державного екзамену за фахом, приймається Державною екзаменаційною комісією на закритому засіданні відкритим голосуванням звичайною більшістю голосів членів комісії, які брали участь у засіданні. При однаковій кількості голосів голос голови є вирішальним.

Усі спірні питання щодо оцінок, отриманих при складанні державних екзаменів, вирішуються Державною екзаменаційною комісією відповідно до Тимчасового Положення про організацію навчального процесу в Київському університеті імені Бориса Грінченка.

Студентам, які не склали комплексний державний екзамен за фахом з поважних причин, підтверджених документально, наказом ректора Університету може бути продовжений строк навчання до наступного терміну роботи Державної екзаменаційної комісії із складанням державного екзамену, але не

більше ніж на один рік.

Студент, який отримав незадовільну оцінку при складанні комплексного державного екзамену за фахом відраховується з Університету. Йому видається академічна довідка встановленого зразка. Усі засідання Державної екзаменаційної комісії протоколюються секретарем. Протоколи засідання Державної екзаменаційної комісії, індивідуальні навчальні плани студентів з проставленими в них результатами державної атестації підписуються головою і членами комісії.

Результати перевірки відповідей на екзаменаційні білети оголошуються в той самий чи на наступний день після складання екзамену. При цьому дається загальна оцінка відповідей студентів, відзначаються найбільш повні з них, характеризується рівень фахової підготовки студентів.

За підсумками роботи Державної екзаменаційної комісії складається звіт, оформлений відповідно до встановлених вимог, який затверджується на заключному засіданні комісії. У звіті повинні бути відображені: рівень знань студентів; недоліки, допущені при підготовці спеціалістів; зауваження щодо забезпечення організації роботи Державної екзаменаційної комісії. В ньому надаються пропозиції про покращання підготовки бакалаврів, заходи щодо усунення недоліків з організації проведення державних екзаменів.

Звіт про роботу Державної екзаменаційної комісії подається ректору Університету у двох примірниках у двотижневий термін після закінчення роботи. Голова Державної екзаменаційної комісії звітує про підсумки державної атестації студентів на засіданнях Вченої ради, кафедри філософії. За результатами обговорення підсумків державної атестації розробляються і здійснюються відповідні заходи, спрямовані на подальше удосконалення викладання фахових дисциплін в Університету, підвищення якості підготовки фахівців за освітньо-професійною програмою підготовки бакалавра.

Використана література

1. Комплексний державний екзамен за фахом [Текст] : методичні вказівки щодо підготовки і проведення державного екзамену / Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України” ; [уклад. С. В. Леонов, Н. А. Дехтяр, І. М. Боярко та ін.] . Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2013. – 52 с.
2. Программа и методические рекомендации по философии для подготовки к итоговому государственному аттестационному испытанию магистрантов всех направлений. – Н. Новгород: ННГАСУ, 2010. – 21 с.
3. Програма фахового вступного випробування для отримання освітньо-кваліфікаційного рівня магістра (спеціаліста) на основі освітньо-кваліфікаційних рівнів бакалавр напряму підготовки 6.020301 Філософія спеціаліст спеціальності 7.020301 Філософія / Таврійський національний університет ім. В.І. Вернадського - Сімферополь, 2014. - 12 с.

Додатки

Додаток А

Зразок білету з комплексного кваліфікаційного екзамену з фахових дисциплін

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА Інститут суспільства

«ПОГОДЖЕНО»

Проректор з науково-методичної та навчальної роботи

О.Б. Жильцов

«__» _____ 2016 р.

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Вчена рада Інституту суспільства

Вчений секретар

С.В. Виноградов

Пр. № __ від «__» _____ 2016р.

Освітній рівень «бакалавр»

Галузь знань 0203 Гуманітарні науки

Спеціальність 6.02030101 Філософія

КОМПЛЕКСНИЙ КВАЛІФІКАЦІЙНИЙ ЕКЗАМЕН З ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН

Білет № 1

1. Філософія та її місце в системі наукового знання.
2. Основні категорії філософії. Загальний зв'язок і взаємодія. Ідея закону.
3. Майбутнє людства як предмет філософського дослідження і прогнозування. Футурологія.

Розглянуто і затверджено
на засіданні кафедри філософії,
Протокол №__ від _____ 2016 р.
Завідувач кафедри доктор
філософських наук, професор
_____ О.С. Александрова

Додаток Б

Зразок протоколу засідання екзаменаційної комісії з комплексного
кваліфікаційного екзамену з фахових дисциплін

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА**

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Ректор _____ В.О. Огнев'юк
"_____" _____ 2016 р.

Київ-2016

ПРОТОКОЛ № _____

засідання екзаменаційної комісії з комплексного кваліфікаційного екзамену з
фахових дисциплін
від "_____" _____ 2016 р.

Освітній рівень «бакалавр»
Галузь знань 0203 Гуманітарні науки
Спеціальність 6.02030101 Філософія

Голова комісії: Огнев'юк В.О. – доктор філософських наук, професор, академік
НАПН України, ректор Університету (09.00.03).

Члени комісії:

Александрова О.С. – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри
філософії Інституту суспільства (09.00.03).

Тур М.Г. – доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії
Інституту суспільства (09.00.03).

Ковальчук Н.Д. – доктор філософських наук, професор, професор кафедри
філософії Інституту суспільства (09.00.04).

Склад комісії затверджено наказом ректора

від _____ 2016 р., № _____

СЛУХАЛИ:

Відповідь на комплексному кваліфікаційному екзамені з фахових дисциплін від
Ангелової Мар'яни Степанівни

За програмою, затвердженою на Вченій раді Інституту суспільства, погодженою проректором з науково-методичної та навчальної роботи Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол № __ від _____ 2016 р.) на іспиті поставлено

Додаток Б

Зразок відомості з комплексного кваліфікаційного екзамену з фахових дисциплін

ОСНОВНІ ПИТАННЯ

1. _____
2. _____
3. _____

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Проректор з з науково-методичної та навчальної роботи

_____ О.Б. Жильцов

ДОДАТКОВІ ПИТАННЯ

Оцінка: _____

ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА

УХВАЛИЛИ:

Вважати, що Ангелова Мар'яна Степанівна склав(ла) комплексний кваліфікаційний екзамен з фахових дисциплін з оцінкою _____

- Члени екзаменаційної комісії:**
1. _____ Огнев'юк В.О.
 2. _____ Александрова О.С.
 3. _____ Тур М.Г.
 4. _____ Ковальчук Н.Д.

Відомість
з комплексного кваліфікаційного екзамену з фахових дисциплін
«__» _____ 2016 р.

Освітній рівень «бакалавр»
Галузь знань 0203 Гуманітарні науки
Спеціальність 6.02030101 Філософія

№ п/п	ПІБ	Питання білету			Загальна оцінка
		1-е	2-е	3-є	
1.	Ангелова Мар'яна Степанівна				
2.	Василенко Віталій Миколайович				
3.	Зайцева Вероніка Іванівна				
4.	...				
5.	...				
6.	...				
7.	...				
8.	...				
9.	...				
10.	...				
11.	...				
12.	...				
	...				
	...				
	...				
	...				
	...				
	Яковлева Ірина Вадимівна				

- Члени екзаменаційної комісії:**
1. _____ Огнев'юк В.О.
 2. _____ Александрова О.С.
 3. _____ Тур М.Г.
 4. _____ Ковальчук Н.Д.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ВИДАННЯ

Укладачі: Александрова Олена Станіславівна
 Горбань Олександр Володимирович
 Шепетяк Олег Михайлович
 Купрій Тетяна Георгіївна
 Омельченко Юрій Васильович

**КОМПЛЕКСНИЙ КВАЛІФІКАЦІЙНИЙ ЕКЗАМЕН З ФАХОВИХ
ДИСЦИПЛІН: МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ЩОДО ПІДГОТОВКИ І
ПРОВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ЕКЗАМЕНУ
ДЛЯ СТУДЕНТІВ ОСВІТНЬО-КВАЛІФІКАЦІЙНОГО РІВНЯ
“БАКАЛАВР” ГАЛУЗІ ЗНАНЬ 0203 ГУМАНІТАРНІ НАУКИ, ЗА
НАПРЯМОМ ПІДГОТОВКИ 6.020301 «ФІЛОСОФІЯ»
ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ**

Відповідальний за видавництво Кисельов В.В.
Технічний редактор Головка М.Ю.

Підписано до друку " 19" лютого 2016 р.
Формат 60 х84/16 Ум.-друк. арк. 1,8 Тираж 50 прим.
Зам. № 3/7-21-16

Виготівник: ТОВ «Гео-принт»
07400 Київська обл., м. Бровари, вул. Воїнів Інтернаціоналістів, 5
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
Серія ДК № 1992 від 07.12.2005 р.